

AKADEMİK TARİH TAHSİLİ, PROSEMİNER VE SEMİNERLERE DAİR

Dr. AKDES NİMET KURAT

Tarih Doçenti

1933 te İstanbul Darülfünunu ilga edilerek yerine "İstanbul Üniversitesi,, kurulduktan bir sene sonra, Ankara'da da "Dil ve Tarih-Coğrafya,, Fakültesi adıyla yeni bir yüksek kültür müessesesinin vücade getirildiğine şahit olduk. Her iki müessese kurulurken varılması istenilen amacın: İlmî metotlarla çalışmasını bilen, düşünen ve yaratan türkçü genç elemanlar yetiştirmek olduğunda şüphe yoktur. Tanzimattanberi Avrupa ile oldukça sıkı bir kültür temasımız başlamıştır; fakat birçok gencin Avrupa'ya (bilhassa Fransa'ya) tahsile gitmelerine, Meşrutiyettenberi bu hareketin ziyadesiyle artmasına, Cumhuriyetin ilânından sonra yüzlerce gencin muhtelif Avrupa memleketlerine tahsile gönderilmesine ve hattâ garplı hocaların mekteplerimizde çalıştırılmalarına rağmen - istediğimiz randıman bir türlü elde edilemiyordu. Millî tarihimiz, edebiyatımız, dilimiz, felsefemiz - elhasıl manevî ilimler sahasında, modern usullerle yazılan ve muhtelif seviyedeki münevverlerin ihtiyaçlarına cevap veren eserler meydana konulamamıştı. Tarihimizin ve edebiyatımızın bazan ayrı bahisleri teferruatına kadar işlenmesine rağmen, meselâ ne mükemmel bir umumî Türk tarihi, ve Türkiye tarihi veya umumî Türk edebiyatı tarihi (metinleri ve izahlariyle), ne de umumî bir Türk ve Türkiye coğrafyası, biyografya lûgatleri gibi her münevverin daima el altında bulundurması icabeden eserler yazılamamıştı; üstünden yüz seneden fazla bir zaman geçtiği halde Hammer'ın *Osmanlı Devleti Tarihi* ana kitap mahiyetini muhafaza etmekte idi; yine M. Süreyya'nın *Sicili Osmanî'si* çikalı elli yıl, Bursa'lı M. Tahir'in *Osmanlı Müellifleri* yazılılı kırk yıl, ve Alman müsteşriklerinden F. Babin-ger'in *Osmanlı Tarihçileri ve Eserleri* basılılı tam on beş yıl olduğu halde bunların yerine daha mükemmel eserler koyamamıştık. Sebebi: Bu sahalarda çalışacak tam hazırlıklı kimselerin bulunmayışı idi. Gerek İstanbul ve gerek Ankara'daki Fakülteler kurulurken: Kültür sahamızda ehliyetle çalışabilecek ve eserler yazacak genç ilim adamları, modern metotlarla okutacak iyi hocalar (öğretmenler) yetiştirmek prensibi takip edildiği, yani gençlerimize tam mânasiyle akademik bir tahsil yaptırmak imkânları düşünüldüğünde şüphe yoktur. Her memleketin ilmî seviyesi üniversitelerinin, akademilerinin derecesiyle ölçülür; her üniversite - içinde topladığı âlimleriyle temsil edilir; üniversitede tedris edilen ilim şubelerinde salâhiyetli hocalar olmazsa - o üniversite bir ilim

A. Ü. D. T. C. Fakültesi Dergisi F: 6

kurulu olmaktan çıkar; bunun için her üniversite, memleketin en salâhiyetli âlimlerini kadrosuna almağa çalışır.

1933 üniversite ıslâhatından sonra Ankara ve İstanbul fakültelerinde tarih öğretimine ve araştırmalarına ayrıca ehemmiyet verildiği malûmdur. 8-10 yıldanberi her iki fakültede yüzlerce Türk genci tarih tahsili yapmışlar ve yapmaktadırlar; aralarında gayet iyi yetişen, kabiliyetli, zeki ve çalışkan birçok arkadaşlar bulunmasına rağmen, büyük bir çoğunluk araştırmacı ve yaratıcı bir ruhla yetişemiyorlar. Halbuki bizim memleket kadar tarih sahasında araştırmak ve yaratmak imkânlarına malik olmak bakımından daha elverişli başka ikinci bir memleket bulunmadığı gibi, çalışmak isteyenlere devletçe gösterilen kolaylıklar da herkesçe malûmdur. İstedığımız şekilde elemanların yetişmemesine başlıca sebep: Akademik tarih tahsilinin bütün kaidelerine riayet edilmediği kanaatindeyiz. Halbuki yüksek tarih tahsili tam mânasiyle akademik mahiyette olmalıdır. Kendi sahasında iyi yetişmek, umumî kültürü kuvvetlendirmek, memleketin en yakın ve mübrem ihtiyaçlarını anlıya ve kavrayabilmek, müstakilen düşünmek ve yaratmak ancak esaslı akademik tahsil neticesinde elde edilebilir; aksi takdirde daha uzun yıllar tarih neşriyatımızın büyük bir kısmını hususî müesseselerin rastgele yaptırdıkları tercümeler ve yayımlar teşkil etmekte devam edecektir. Fikrimize göre tarih mezunlarının çokluğuna değil, iyiliğine, mükemmelliğine bilhassa ehemmiyet vermeliyiz; "yarım adam," yetiştirmektense, hiç yetiştirmemek daha hayırlıdır. Üniversitedeki tarih öğretiminin parolası bu olmalıdır, Üniversitede - Üniversite tedrisatı yapılır, lise seviyesine inilmez. Üniversiteye gelen talebe lise malûmatıyla mücehhez olduğuna göre (liselerin daima zayıf talebe yetiştirdiği iddiası artık doğru değildir) yüksek tarih tedrisatı iyi bir lise bilgisi üzerine kurulmalıdır,

Akademik tarih tahsilinde daima gözönünde bulundurulması lâzım gelen cihet: Talebenin yalnız alıcı (receptiv) vaziyette kalmasına meydan vermemektir; yani klâsik bir mahiyet alan takrir derslerinin tedrisatın belkemiğini teşkil etmemesine bilhassa ehemmiyet verilmelidir. Talebenin, yalnız hocanın okuttuğu dersleri dinleyip, "not," tutması ve bunları "ezberliyerek," imtihana girmesi, kat'iyen yüksek tarih bilgisi için kâfi değildir. Yüksek tahsil çerçevesinde bir bilgi sahibi olmak için başka metotlara ihtiyaç vardır.

Akademik tarih tahsili yapmak: Tarih vak'alarını "A," dan başlayarak "Z," ye kadar okumak, birçok vak'ları, yılları, şahıs adlarını ezberden öğrenmek değildir; üniversite tarih tahsilinde dünya tarihinin esas hatları hakkında umumî ve esaslı bir bilgi elde ettikten sonra, herhangi bir tarih sahası üzerinde müstakilen çalışabilecek bir duruma gelmek; araştırma usullerini öğrenmek ve müstakilen düşünebilecek bir dereceye çıkmak gayesi güdülmelidir; tarih tahsilini yapan bir zatın hiç olmazsa Türkiye tarihinin kaynakları üzerinde doğrudan doğruya

çalışabilmesi şarttır; ancak böyle olduğu takdirde muntazam tarih tahsilini yapmış olanlarla, tarih dilettantları arasında bir fark olur. Kanatimize göre Türk ve Türkiye tarihi sahalarında kaynaklar üzerinde çalışma imkânı tamamiyle mevcuttur; yeter ki tarih talebeleri azamî altı ay kadar bir gayret sarfettikten sonra kaynak yazısı ve dilini öğrenecek bir duruma gelsinler; hele birçok kaynak ve vesikaların yeni harflere çevirilmiş olduğunu nazarı itibara alırsak bu iddiamızın tamamiyle yerinde olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü: *Orhun Âbideleri*'nin hem metni hem tercümesi yeni harflerle basılmıştır (Türkiyat Mecmuası III; Hüseyin Namık Orkun, *Eski Türk Yazıtari*), *Oğuz Kağan Destanı* (Rahmeti Arat), *Evlîya Çelebi Seyahatnâmesi* (IX-X. ciltleri); *Altın Ordu Tarihine ait metinler* (W. Tiesenhause'n'den İzmir'li İsmail Hakkı tercümesi), *Topkapı Sarayı Müzesinde Altın Orduya ait bitikler ve yarlıklar* (Akdes Nimet Kurat); Osmanlı tarihine ait birçok kaynak ve vesikalar (Ahmet Refik'in eserleri), *Arşiv Kılavuzu* (Topkapı Sarayı Müzesi neşriyatı), *Tarih Vesikaları* mecmuası (Maaif Vekilliği neşriyatından), *Belleten* mecmuasında (Türk Tarih Kurumu neşriyatından) birçok vesika intişar etmiştir. Binaenaleyh temas ettiğimiz sahada akademik usullere göre çalışmak mümkündür.

Tarih tahsilinin ağırlığını proseminer ve seminerler teşkil etmelidir; müstakilen çalışmak ve araştırmalar yapmak ancak bu yoldan gider; yalnız bir şartla: Proseminer ve seminerleri tam mânasiyle ilmî esaslara göre yapılınsın; proseminer ve seminerleri idare eden profesör ve doçentler bu işin tam ehli olsunlar; bu temin edilmediği takdirde proseminer ve seminerlerin hiç bir faydası yoktur.

Bu sisteme göre akademik tarih tahsili iki bölüme ayrılır: Ders takrirleri ve proseminer ile seminer çalışmaları. Ders takrirleri iki nevidir: Umumî ve hususî mahiyette dersler. Umumî mahiyetteki dersler: 1-2 sômestr veya daha fazla devam eden tarihin eski, orta, yeni ve son zamanlarına ait, her devrin karakteristik vasıfları ve en önemli noktalarını canlandıran derslerdir. İkinci nevi takrir derslerine gelince: Herhangi bir devrin en mühim kısımları ele alınarak, üzerinde durulur; haftada 2-4 saat olmak üzere bu mevzu siyasî, iktisadî, kültürel, sosyal cephe-lerden tenvir edilir; mevzua alâkası olan bibliografya üzerinde durulur ve bu sahanın o andaki ilmî durumu hakkında bir fikir vermeğe çalışılır. Ezcümle: Gök Türk Devleti, Orta Asyada Arap fütuhâtı, Hazar ve Karadeniz'in şimalinden batıya giden Türk göçleri, Çingis Han, Timur ve devri v.s.; yahut: Bizans İmparatorluğunun kuruluşu, Yustinyan ve devri, Bizans devlet teşkilâtı; Batı Avrupası tarihinden misaller alırsak: Kavimler muhacereti, Frank Devleti, Büyük Karl ve devri, Feodalizm, Haçlı seferleri, Humanistlik, Rönesans, Reform, Otuz yıl harpleri, Türkiye tarihinden misaller: Anadolu Selçukluları, Anadolu beylikleri, Osmanlı devletinin kuruluşu, Fatih Mehmet ve devri, Kanunî Sü-

leyman ve devri, Türkiye - Rusya münasebetleri v.b. Bu gibi veya buna benzer mevzular 2 s6mestr i7in mükemmel birer mevzu olabilirler.

Çalışmaların ikinci bölümüne, yani proseminerler ve seminerlere gelince, tarih disiplini seçen her talebe ilk s6mesterden itibaren proseminer çalışmalarına iştirak etmelidir. Proseminer çalışmaları haftada en az iki saat olmalıdır; burada tarih disiplininin ana malzemesi ve ilk müracaat eserleri hakkında bilgi elde edilir. Ezcümle: Tarih sahasına ait yapılagelen neşriyat, en mühim kaynak külliyyatı, müracaat kitapları, ansiklopediler, umumî ve hususî bibliyografya, tarih eserlerinin cinsleri gösterildikten sonra talebeye kaynaklarla doğrudan doğruya temas imkânı hazırlanır, ve kaynak kritikleri usulleri üzerinde denemeler yapılır; herkesin nisbeten kolaylıkla okuyabileceği herhangi bir kaynak proseminere iştirak edenlerle birlikte okunur. Bunun için *Aşıkpaşazade Tarihi* bilhassa elverişlidir; çünkü bu eser tarihimizin en mühim bir devrini aydınlattığı gibi, bu eserde müellifin hem kendisinden evvelki devir hem de kendi devri mevcut olduğundan - kaynak kritiği için bilhassa münasibtir; aynı zamanda dili de gayet sadedir; metni doğrudan doğruya okuyabilmek çok iyi olur; eğer buna imkân yoksa - metin yeni harflere çevrilir, teksir edilir ve herkesin eline verilir; bilhassa buna çok dikkat edilmelidir, yani her talebenin muhakkak kendi metni olmalıdır.

Aşıkpaşazade Tarihi üzerinde çalışmaya başlarken evvelâ müellifin tercemei haline ait mevcut matbu malûmata göre (kitabın önsözünde, *İslâm Ansiklopedisi* tercümesinde B. F. Köprülünün yazısı) küçük bir referat hazırlanmalı, herkes Aşıkpaşazadenin kim olduğunu, ne zaman yaşadığını ve devrini bilmiş olmalıdır; sonra, eserin nasıl neşredildiğini araştırmalı, Âli neşriyle Giese neşrini göstermelidir; mevcut el yazmaları hakkında izahatta bulunmalı ve her iki baskı arasındaki belli başlı farklar; bu mesele üzerinde yapılan münakaşa (Giese ile Wittek arasında) hakkında da bir fikir verildikten sonra, metnin okunmasına geçilmelidir. Metinle daha ilk temasta XV. yüzyıl Osmanlı edebî dili hakkında ve onun bugünkü dilden farklarına dair misâller verilir. Her bab okununca, geçen tarihî vak'a hakkında umumî bilgi yeniletilir, ve mevcut diğer kaynaklarla mukayese edilir; ezcümle: *Anonim Tevârihi Âli Osman* (Giese nşr, yahut yazılı nushalardan), Oruç bini Adil tarihi (Babinger nşr), *Düsturnamei Enverî* (Mükrimin Halil nşr.). Meselâ Âli Osman şeceresi okunduktan sonra adları geçen kaynaklarda ve sonraki kroniklerde şecere faslı mukayese edilir; bunun modern tarihlere (Hammer, Hayrullah efendi ve başkalar) nasıl geçtiği araştırılır; eski kaynaklarda başka her hangi bir şecerenin bulunup bulunmadığı tesbit edilir (Tevkii Mehmed paşa tarihi, Bizans kaynakları - ezcümle Chalkokandyles'in tarihi). Osman bey zamanı okunurken - bu münasebetle Osmanlı devletinin kuruluşuna dair mevcut tarih literatürü ele alınır (Gibbons, Giese, Köprülü) ve bunlarla daha eski literatür arasındaki fark üzerine tale-

251

benin dikkat nazarı çekilir. Rumeliye geçiş bahsi münasebetiyle, bu meseleye dair diğer kaynaklardaki başka varyantlar da celbedilmelidir (Tevkii Mehmet paşa) ve bu vak'anın en modern eserlere nasıl geçtiği, eski eserlerde nasıl yazıldığı tesbit edilmelidir. Metin okunurken, Aşıkpaşazadenin kendisinden bahsettiği yerler üzerinde bilhassa durmak gerekir; bilâhare bunlar bir araya getirilerek Aşıkpaşazadenin hangi vakalarda hazır bulunduğu tesbit edilir. Birinci semester zarfında metnin bir kısmı okunmuş olmalıdır. İkinci semesterte de bir taraftan metnin okunmasına devam ederken, talebeye yazılı vazifeler verilmelidir; bunların küçük, fakat ciddî ve esaslı olmasına bilhassa dikkat edilmelidir; her işte basitten mürekkebe doğru gidildiği gibi, proseminer "yazılı iş," lerinde de aynı usul tatbik olunmalıdır; ezcümle: "Aşıkpaşazade tarihine göre Osman beyin fütuhata,, kendi başına bir vazife olabilir. Metne göre bir harta üzerinde, Osman beyin aldığı kasabalar ve hisarlar tesbit edilir; komşuların kim olduğu gösterilir; zabtedilen yerlerin tarihleri yazılır; bu bittikten sonra mevcut eserler (Hammer ve diğer yeni kitaplar) verilen malûmatın yeni eserlere uyup uymadığı kontrol edilir; "iş,, bitmeden evvel bu gibi kitaplara müracaat etmekten sakınılmalıdır. İkinci bir vazife: Orhan bey zamanı ele alınır; Rumeli'deki ilk fütihat hakkında haritalı ve izahlı bir referat hazırlanır, ve yeni eserlerle (Gibbons) mukayese edilir. Bu suretle metinle birlikte eserin muhtelif kısımları üzerinde yazılı çalışmalar da yapılmış olur. Metnin okunması bittikten sonra her talebe Aşıkpaşazade tarihinin baştan sonuna kadar isimler (şahıs ve yer adları) ve maddeler (mevzular) üzerinde olmak üzere indeksini hazırlamalı ve bunu alfabetik sıra ile tanzim etmelidir; bu suretle indekslerin tanzimi ve faydasını yakından öğrenmek mümkün olur. Çalışma zamanında müracaet edilen eserlerin ve makalelerin ikişer nüsha olmak üzere, kabul edilen muayyen usule göre, fişleri yazılmalıdır; bilâhare bunlardan her talebe biri müelliflerin şahıs adlarına ve diğeri de tarih mevzularına göre fiş kutuları tanzim eder, ki tahsili müddetince bunu yaparsa kendi sahasına ait küçük de olsa gayet lüzumlu bir "el biblioteği,, fişleri meydana getirmiş olur.

Proseminer çalışmaları sırasında tarihin yardımcı ilimleri üzerine talebenin bilhassa dikkat nazarı çekilmelidir. Tarih öğrenmek için: Kronologya, Nümizmatik (para bilgisi), Paleografya, Diplomatik, Arkeologya, Dil bilgisi, Edebiyat, Coğrafya, Etnologya, İktisat, Hukuk, Felsefe ve bilhassa yabancı diller (klâsik, arap, fars, türk lehçeleri, modern diller) öğrenmek mecburiyeti olduğu gösterilmelidir. Proseminer tatbikatı esaslı bir şekilde yapıldıktan sonradır ki, talebe seçtiği saha üzerinde verimli çalışma usullerini elde edebilir; ve ancak bu çalışmalar esnasında eksiklerini tamamlamak ve bazı zorlukları kolaylıkla yenmek yollarını öğrenmek imkânını bulabilir; bunun için her tarih talebesinin muhakkak proseminer yapmış olması lâzım gelir.

Proseminer çalışmalarında muvaffak olanlar 3. ve 4. semesterlerden itibaren Seminer çalışmalarına başlarlar. Burada talebelerin tarih sahasında müstakilen araştırma yapmalarının ilk denemeleri yapılır. Yine bildikleri veya kolayca öğrenecekleri dilde yazılan metinler üzerinde tatbikat yapılır. Bilhassa diplomatik vesikalar bunun için elverişlidir; Osmanlı - Türk diplomatik malzemesi mebzul olduğuna göre (B. Mahmut Yazar'ın, *Eski yazıların anahtarı*, L. Fekete'nin, *Osmanlı diplomatığına girişi*, Akdes Nimet Kurat ve K. V. Zettersteen'in *Türk vesikalari*; *Tarih vesikalari*'ndaki birçok malzeme v. b.) bu sahada tatbikat yapmak kolaydır. Arşiv kılavuzundan da gayet iyi istifade etmek mümkündür, Faik Reşid Unat'ın, *Şehdi Osman efendi Sefaretnamesi*, (Tarih vesikalari cilt 1-5) gibi metinlerden de istifade edilir; bunlar birlikte okunur, izah edilir ve temas eden tarih vakaları üzerinde durulur; yahut Naima tarihinden bazı parçalar ele alınır. Aynı zamanda yazılı vazifeler, mevzua temas eden bibliografik malzeme toplanır. Bu çalışmalar esnasında kaynak kritiği ve eserler kritiğinin usulleri üzerinde bilhassa durulur; yeni çıkan tarih neşriyatı hakkında aydan aya raporlar hazırlanır. Siyasî tarih seminerlerine hazırlık olmak üzere her hangi bir muahedenin metni okunur (Küçük Kaynarca, Prut, Belgrad, Paris muahedeleri) ve mümkün merteye esas metin (fransızca) ile karşılaştırılır. Bu suretle talebe tarih malzemesiyle yakından teması temin etmiş olur. Aynı zamanda memleket içindeki arşiv, kütüphane ve ilmi müesseseler hakkında da talebenin bir fikir elde etmesine çalışılmalıdır; ve imkân olduğu takdirde bazı seminer tatbikatının buralarda yapılması çok faydalıdır. Seminer kütüphanesinin tanzimi ve teşkilâtıyla de talebeyi yakından alâkadar etmek gerektir; talebe icabında mühim eserleri, kaynaklar külliyyatını bizzat kendisi arayıp bulsun.

5. Semesterden itibaren her talebe kendisinin iyi hazırlandığı ve meyli olduğu bir tarih bölümünün yüksek seminerine devamı mecbur tutulmalıdır. Seçtiği her sahaya göre dil bilgisi olmalıdır. Grek tarihini ihtisas seçen bir talebenin grekçesi olmadan - yüksek seminer yapmasına imkân yoktur; yine Roma tarihi semineri - lâtince bilmeden yapılamaz. Bizans tarihi için - Bizans grekçesi, Ortazaman türk tarihi için arap ve fars dilleri, yeni ve sonzamanlar için - modern dillerden en az biri, Rusya tarihi için rusça, Orta Asya Türk devletleri için - Şark türkçesinin bilinmesi şarttır. Türkiye tarihi için de - eski Osmanlı metinlerini okumak ve anlamak şarttır.

Yüksek seminerlerde kaynaklar ve metinler üzerinde daha esaslı çalışılır ve mümkün merteye toplu bir mevzu alınır. Meselâ: Evliya Çelebi *seyahatnamesi*'nin Anadoluya taalluk eden cildi birlikte okunur; burada geçen yer isimleri, şehirler hakkında verilen malûmat, iktisadî durum, sosyal hayata dair verilen malûmat incelenir ve her kısmı bugünkü durumla mukayese edilir; bunları yapabilmek için mümkün merteye etraflı bibliografya malzemesi celbedilir. Yahut: Ebülğazi Bahadır

han'ın *Şecerei Türk'ü* üzerinde araştırmalar yapılır; bunun için Şark türkçesinin (çağataycanın) bilinmesi gerektiği gibi, bu mevzula alakası olan tarih vakaları, Moğul istilâsı ve sonraki devir hakkında etraflı malûmat elde etmeğe çalışılır; metnin tercümesinden (Rıza Nur tercümesi) değil, aslından okumak matluptur. Altın Ordu tarihi üzerinde seminer yapmak istenirse, bu hususta da elimizde esas kaynaklar mevcuttur. Bir kerre İzmirli İsmail Hakkı beyin terceme ettiği metinler; bu yazının müellifi tarafından neşredilen *Bitik ve yarlıklar* seminer çalışmaları için gayet elverişlidir. Bunlar üzerinde hem siyasî tarih hem teşkilât bakımından araştırmalar yapılır; aynı zamanda Altın Ordu diplomatığı hakkında da bir fikir ve bilgi edinme mümkün olur. Yüksek seminerde bilhassa göz önünde bulundurulacak cihet: Çalışmaların muhakkak metinler üzerinde ve metinlerin yazıldığı dilde olmasıdır. Evvelce yapıldığı gibi, talebelere yazılı vazifeler ve daha büyük mikyasta araştırmalar verilir. Bunun için metinlerde temasedilen bahisler, vakalar, şahıslar hakkında referatlar hazırlamak; bunların ilmi aparatını (kaynakları, müracaat edilen eserleri) göstermek gerektir. İcabında bu gibi yazılı "iş," ler, ilerde yapılacak mezuniyet vazifesinin esasını teşkil edebilir. Yalnız dikkat edilecek bir nokta varsa, o da bu gibi vazifelerin mahdut bir problem etrafında toplanmış olması ve çok şumüllü meseleleri ihtiva etmemesidir.

7 ve 8 yahut daha sonraki semesterlerde ihtisas seminerleri yapılır ve tarihin mühim problemleri, bilhassa şimdiye kadar az işlenen sahaları ele alınır. Meselâ: Neşri'nin *Cihannüması* üzerinde çalışmalar. Mevcut el yazmalarının tesbiti ve tetkiki; ayrı devirlere göre işlenmesi; muasır kaynaklarla mukayese; sonraki kroniklere tesiri. Yahut: Kanunnâmeler üzerinde araştırmalar. Fatih Kanunnâmesi; Kanunî zamanında ve sonraları tesbit edilen kanunnâmeler. Diğer bir mevzu: İstanbul'un iaşesi meselesi (Ahmet Refik'in neşrettiği vesikalara ve diğer bazı malzemeye göre). Buna benzer birçok mevzu bulmak mümkündür. İhtisas seminerlerine iştirak edenlerin, problemleri birçok cepheden araştırmağa çalışmalarını temine çalışmalıdır; öyle ki, tarihin yalnız birtakım siyasî vak'alar ve harplerden ibaret olmadığı anlaşılsın. Ele alınan mevzuların icabı olarak yardımcı ve tamamlayıcı bilgilerin de elde edilmesi ihtiyacı kendini göstermiş olsun. Ancak bu takdirdedir ki, esaslı ve etraflı tarih bilgisi ve sağlam metot elde edilmiş olur.

İhtisas (yüksek) seminerinde yapılan yazılı mevzular, daha iyi işlenerek mezuniyet vazifesi yerini alabilirler. Yalnız bu gibi vazifelerin mümkün mertebe orijinal mahiyette, ilime yeni bir şey katan, küçük te olsa, faydalı mevzular olması lâzımdır. Talebe arasında âdetâ âdet haline gelen büyük mevzular (Napolyon'un Mısır seferi, Osmanlı devletinin teşkilâtı, Bağdat şimendiferleri, Lâle devri, Karaman oğulları v.s.) yerine-mütevazî, fakat ilmi esaslara göre yapılan daha küçük mevzular üzerindeki araştırmaların kıymeti hem çok daha büyük, hem de ilerde müs-

takilen yapılacak araştırmaların başlangıcı olmak üzere, daha faydalıdır. Bunun için talebeye mezuniyet vazifesi verilirken, mümkün mertebe mütevazı mevzular üzerinde durmalı, ve bunların mümkün mertebe yüksek seminer çalışmalarıyla ilgisi olmalıdır. Dünya yüzü görmemiş birçok kaynaklarımız, hayatları yazılmamış birçok büyük şahsiyetlerimiz, lâıkiyle işlenmemiş yüzlerce vak'alar, neşredilmiş olmalarına rağmen henüz el sürülmemiş kitaplarımız (Evliya Çelebi Seyahatnâmesi başta olmak üzere) durup dururken - herkesçe malûm olan ve birçok defalar işlenen mevzuları yeniden işlemekte hiç bir fayda yoktur. Bunun için talebeye mevzu verirken ilime yeni bir şey katabilmek zihniyeti hâkim olmalıdır.

Umumî ve hususî mahiyette muhtelif tarih dersleri dinliyen, muntazaman proseminer ve seminerleri yapan, tarihin yardımcı ilimlerini de (sahası ve alâkası nisbetinde) takip eden bir talebenin iyi yetişmemesi, bizim anladığımız mânada akademik bir tahsil yapmış olmaması için hiç bir engel yoktur. Memleketimizde pekâlâ tarih sahasında birçok ilmi neşriyat, yardımcı kitaplar, kaynaklar ve tarih usulüne dair bir değil, bir kaç eser mevcuttur. Ezcümle: E. Bernheim'in, *Tarih İlmine Giriş*'i (M. Şükrü Akkaya tercümesi); Ch. Langlois ve Ch. Seignobos'un *Tarih Tetkiklerine Giriş*'i (Galib Ataç'ın tercümesi) ve G. Monod'un *Tarihte Usul*'ü (mütercim Kâzım Şinasi Dersan) gibi üç eser birden dilimize çevrildikten sonra - tarihin usulü hakkında nazari bakımdan bir fikir edinmek müşkül değildir. 1934 te neşrettiğimiz, *Ortazamanlar Tarihi için Kısa Bir Bibliyografya* adlı eserde tarihe başlıyanlara, ilk umumî bibliyografya ve eserler hakkında bazı malûmat verildiği gibi; *Türkiye Bibliyografya*'sı da, yurdumuzda yeni çıkan neşriyatı takibe imkân vermektedir. Bilhassa İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi nezdindeki bir heyet tarafından neşredilen *İslâm Ansiklopedisi*'nin tercümesi ve yeniden işlenmiş nüshaları - akademik tahsil çağında bulunan talebelerimiz için gayet faydalı bir ilim eseridir. Kanaatimize göre yüksek mekteplerimizde tarih tahsilini, hiç olmazsa Türk ve Türkiye tarihleri sahasında tamamiyle akademik bir tarzda yapabilecek bir durumdayız; ancak bunu yaptığımız takdirde tarih alanında yeni araştırmalar yapan ve orijinal eserler yazan genç elemanlar yetiştirebileceğiz.